

Nationale Strategie Digitaal Erfgoed

Maart 2021

Dit is een uitgave van het Netwerk Digitaal Erfgoed
en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Inhoud

Voorwoord	03
1. Erfgoed en digitalisering	04
1. Waarde van erfgoed	05
2. Digitalisering	05
3. Cultuurproducerende instellingen en digitalisering	07
4. Nationale Strategie Digitaal Erfgoed na zes jaar	08
2. Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2021–2024	10
1. Uitdagingen en uitgangspunten	11
2. Organisatie	13
3. Agenda Netwerk Digitaal Erfgoed 2021–2024	16
1. Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed	17
2. Het versterken van verbindingen met gebruikers en makers	18
3. Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën	18
4. Het verstevigen van de kennisontwikkeling- en deling over digitalisering	19

1. Voorwoord

Voor u ligt de vernieuwde versie van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Vernieuwing was noodzakelijk – de verdere digitalisering van onze samenleving en de impact hiervan op ons erfgoed vroegen om een actualisatie van de eerste versie van de strategie uit 2015. Deze vernieuwde strategie maakt ons erfgoed beter digitaal toegankelijk, waarbij de gebruiker centraal staat.

Goede en onafhankelijke toegang tot ons erfgoed en onze cultuur is en blijft van groot belang. Overal in ons land is erfgoed te vinden met een verhaal over waar we vandaan komen en wie wij zijn. Dat biedt houvast en de basis voor een gesprek over ons gezamenlijk verleden – ook als die gesprekken soms schuren! De nieuwe Nationale Strategie Digitaal Erfgoed verbindt daarom erfgoedcollecties digitaal met elkaar, waardoor gebruikers al deze verhalen over en met erfgoed beter kunnen vertellen.

Nederland is anno 2021 een koploper in het gebruik van internet. Onze digitale infrastructuur is voor vrijwel iedereen goed toegankelijk en mensen brengen veel tijd online door. Dit biedt voor allerlei mensen nieuwe mogelijkheden voor de beleving van erfgoed. Niet alleen voor het brede publiek dat meer wil weten over de geschiedenis van zijn eigen streek, maar bijvoorbeeld ook voor kunstenaars, wetenschappers, journalisten en vrijwilligers die erfgoedobjecten gebruiken voor hun werkzaamheden. De vernieuwde strategie maakt het voor al deze mensen makkelijker om hun weg te vinden in onze digitale erfgoedcollecties.

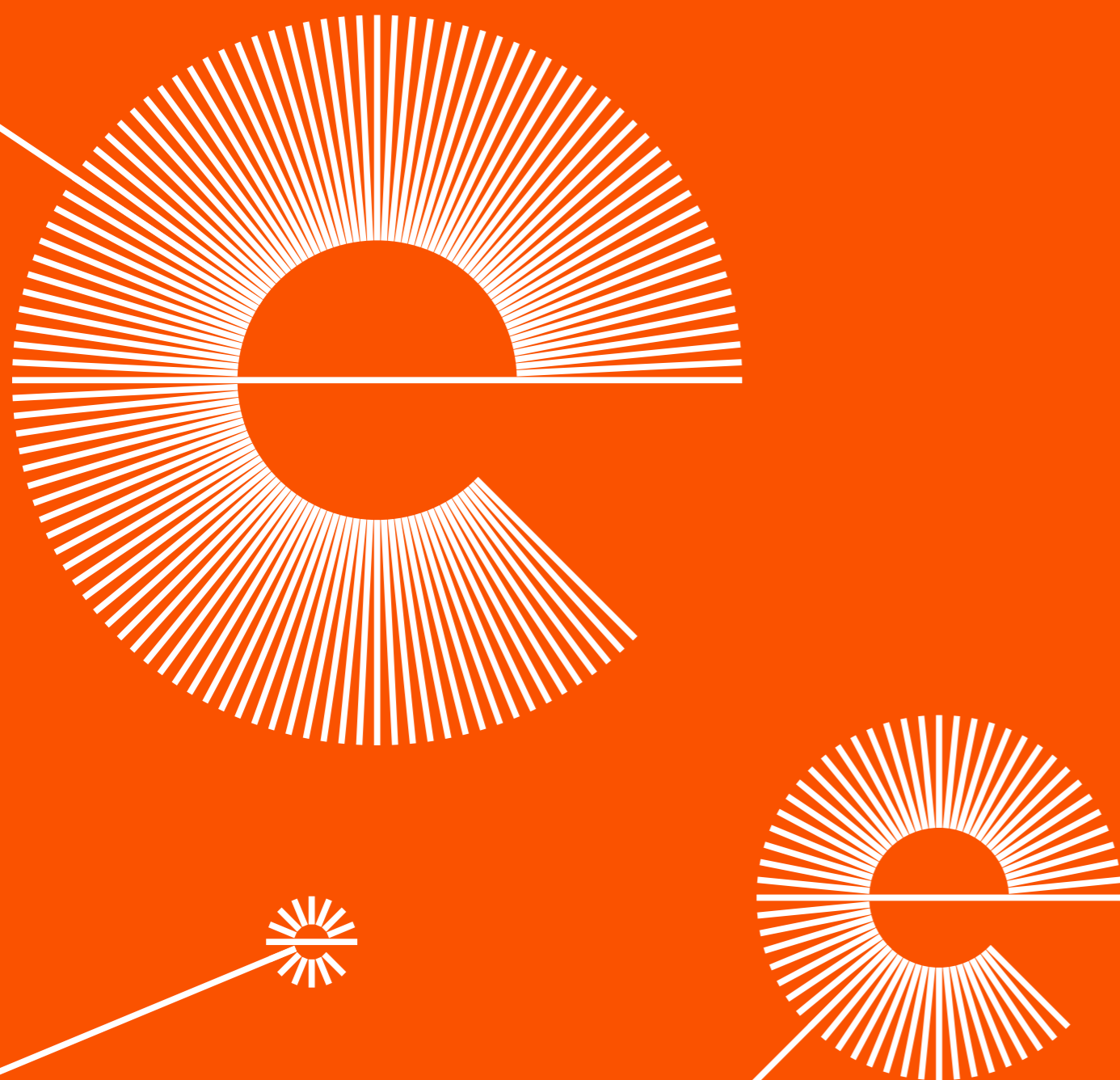
Bovendien is het de bedoeling dat verschillende instrumenten die de afgelopen periode zijn ontwikkeld breder gedeeld gaan worden. Zo wordt in de vernieuwde strategie nu ook de relatie gelegd met het erfgoed van de kunstensector en de creatieve industrie. Dit biedt makers materiaal voor nieuw werk en het geeft andere makers, onderzoekers én het brede publiek inzicht in hun creatieproces en inspiratiebronnen. Verder worden de mogelijkheden van nieuwe technologieën, zoals artificiële intelligentie (AI) en toepassing van big data, voor erfgoedcollecties verkend.

Digitalisering is een opgave die niet enkel door individuele instellingen gerealiseerd kan worden, maar die de erfgoedsector gezamenlijk moet oppakken. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ondersteunt de erfgoedsector hierbij, met deze vernieuwde Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. De uitvoering van de strategie is sinds 2015 belegd bij het Netwerk Digitaal Erfgoed. Dit netwerk van erfgoedinstellingen heeft de handschoen opgepakt om ook deze nieuwe strategie samen met grote en kleine partijen uit de erfgoedsector verder vorm te geven. Ik kijk uit naar de resultaten hiervan.

Daarmee is deze nieuwe Nationale Strategie Digitaal Erfgoed niet alleen een strategie voor digitalisering geworden, maar vooral ook een strategie voor verdere samenwerking. Deze laatste factor is van doorslaggevend belang voor het succes!

Ingrid van Engelshoven
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

1. Erfgoed en digitalisering

1. Waarde van erfgoed

Erfgoed is van groot belang: het laat zien waar we vandaan komen en is een bron van verhalen over onszelf en onze omgeving.

Nederland is rijk aan cultureel erfgoed dat een historisch gevormde afspiegeling biedt van onze samenleving door de eeuwen heen. Juist digitalisering biedt mogelijkheden om dit collectieve geheugen van Nederland steeds groter, meer divers en inclusiever te laten zijn. Via erfgoed delen we de verhalen over onze wijk, stad en de plaats van ons land in Europa en in de wereld. Het zijn verhalen van en voor iedereen, die door de tijd heen veranderen.

Dit is de verbindende werking van erfgoed. Het brengt mensen samen en zorgt voor vertrouwdheid in een snel veranderende omgeving. In een tijd waarin tegenstellingen lijken toe te nemen, is die verbindende kracht van erfgoed een niet te onderschatten waarde. Hierom is het belangrijk dat zo veel mogelijk mensen – van jongs af aan – het erfgoed beleven en hierbij betrokken zijn en er kritisch op kunnen reflecteren. Die betrokkenheid, door brede groepen in de samenleving, zal uiteindelijk ook leiden tot meer diversiteit in de verhalen die worden verteld. Dit zorgt ook voor beter geïnformeerde deelnemers aan het publieke debat en een groter begrip voor elkaars standpunten en verhalen. Voor makers heeft erfgoed nog een andere betekenis. Als bron van inspiratie biedt het hun de gelegenheid om terug te kijken op de artistieke ontwikkelingen van henzelf en anderen en hierop voort te bouwen.

Deze verhalen worden zowel verteld door ‘professionals’ zoals schrijvers, journalisten, kunstenaars en wetenschappers, als door erfgoedvrijwilligers en een breder historisch geïnteresseerd publiek. Uit SCP-onderzoek komt naar voren dat 25 procent van de Nederlanders actief bezig is met erfgoed¹. De verhalen van erfgoed leven en hebben een breed maatschappelijk draagvlak. Digitalisering verlaagt de drempel om aan de slag te gaan met erfgoed. Iedereen kan via het web meer te weten komen over zijn familie, omgeving of een onderwerp van zijn of haar interesse.

2. Digitalisering

Digitalisering verandert het gedrag van mensen. We zijn uren online en hebben hiervoor bijna allemaal een laptop en een smartphone.

Digitalisering schept nieuwe verbindingen en mogelijkheden, ook voor erfgoed. Nederlanders van alle leeftijden behoren tot de meest actieve gebruikers van het internet. Uit CBS-onderzoek uit 2018 komt naar voren dat slechts 20 procent het internet nooit heeft gebruikt². Met zo'n bereik is het logisch dat ook in deze versie van de Nationale Strategie het internet als technische verbinding centraal staat. Nederland is in Europa koploper voor erfgoed in het digitale domein. Uit onderzoek van de Europese Commissie blijkt dat 83 procent van de Nederlanders het internet gebruikt om zich op erfgoed te oriënteren. Europees ligt het gemiddelde net rond de 50 procent, beduidend lager³. Het onderzoek Nulmeting Digitaal Erfgoed maakt duidelijk dat het gebruik blijft groeien⁴. Met een grotere beschikbaarheid van digitaal erfgoed ontstaan nieuwe vormen van gebruik door journalisten, onderzoekers uit de geesteswetenschappen, makers, uitgevers en natuurlijk het brede publiek.

¹ SCP 2015 Gisteren vandaag (https://erfgoedmonitor.nl/sites/default/files/views_filebrowser/gisteren_vandaag.pdf, geraadpleegd januari 2021)

² CBS 2018

³ Eurobarometer 466 Cultural Heritage, december 2017 (https://data.europa.eu/euodp/nl/data/dataset/S2150_88_1_466_ENG, geraadpleegd januari 2021)

⁴ Kwink 2019 Nulmeting Digitaal Erfgoed (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/03/18/onderzoek-stand-van-zaken-digitale-toegankelijkheid-en-gebruik-nederlands-erfgoed>, geraadpleegd januari 2021)

Erfgoed en digitalisering zijn in Nederland geen vreemden van elkaar. Al vroeg in de jaren negentig van de vorige eeuw zag de erfgoedsector de mogelijkheden die digitalisering biedt voor het gebruik en behoud van erfgoed. Met grote digitale collecties en catalogi was en is het Nederlands erfgoed sterk aanwezig op het internet. In de eerste versie van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed uit 2015 staat het verbinden van deze digitale collecties vanuit de optiek van de gebruiker centraal. Dit is nog steeds van groot belang en, gezien de groei van de digitale wereld, wellicht zelfs nog meer dan in 2015. Met verbonden collecties kunnen nieuwe vormen van gebruik gestimuleerd worden en creëert de strategie bouwstenen voor nieuwe verhalen.

In de digitale wereld is een plek voor de diversiteit van erfgoed niet vanzelfsprekend. De grote tech-bedrijven en internetplatformen richten zich op de kersen op de taart van het erfgoed. Hiermee genereren ze veel 'traffic', wat aan de basis ligt van hun verdienmodel. De maatschappelijke betekenis van erfgoed wordt hiermee niet voldoende gerealiseerd. Het ontbreekt aan onafhankelijkheid, diversiteit en mogelijkheden om actief deel te nemen. Door het verbinden van diverse collecties, klein en groot, bekend en onbekend ontstaat er ruimte voor alle verhalen, niet alleen de populairste. Een lokale collectie zoals die van de Cultuur-Historische Vereniging "Oud Lisse" vertelt met behulp van linked open data het verhaal van de bollenstreek in een veel rijkere informatiecontext. De aandacht voor persoonlijke verhalen op Oorlogslevens.nl illustreert op een andere wijze de nieuwe mogelijkheden van verbonden digitaal erfgoed. Met dit internetportaal zijn de vele digitale bronnen van ons oorlogsverleden verbonden, waardoor een rijk beeld van diverse levens in de Tweede Wereldoorlog ontstaat. Iets wat voor die tijd niet mogelijk was.

Erfgoedinstellingen hebben te maken met steeds veranderende behoeften van eindgebruikers over vindbaarheid en interactiviteit. Nieuwe technologieën stellen instellingen in staat diensten aan te bieden die aansluiten op deze wensen en verwachtingen. Beeldherkenning helpt bij het zoeken naar plaatjes, verdwenen gebouwen kunnen virtueel worden teruggeplaatst en landschappen kunnen terug in de tijd gereconstrueerd worden. Nieuwe technologie rondom handschriftherkenning helpt bij het doorzoeken van oude archieven. Toepassing van nieuwe technologieën als linked open data en AI en het ontstaan van big data helpen om de gebruiksmogelijkheden te vergroten en de digitale erfgoedbeleving te verbeteren. Digitale data over de geschiedenis van een dorp of stad, haar inwoners en bezoekers kunnen met elkaar verbonden en gekoppeld worden aan historische kaarten en 3D-modellen. Met de grotere beschikbaarheid van digitaal erfgoed zijn onderzoekers in staat om algoritmes te ontwikkelen waarmee nieuwe gebruiksmogelijkheden ontstaan. Hiermee kan bijvoorbeeld ook de meerstemmigheid van de collecties beter worden onderzocht. Kortom, de voortgaande digitalisering van erfgoed zorgt voor een breder gebruik hiervan.

Journalisten halen scoop met erfgoeddata

Journalisten van het tv-programma Pointer gingen aan de slag met een open dataset van de *Verkaufsbücher*, een overzicht van transacties van Joodse panden en stukken grond die in de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter werden onteigend. De dataset is in de HackaLOD van 2019 door het Nationaal Archief samengesteld. Informatie uit de dataset in combinatie met eigen onderzoek leidde onder meer naar verhalen van mensen wier woning was onteigend. Dankzij deze journalistieke bril en de combinatie van data zijn nieuwe inzichten ontstaan. Bovendien hebben de uitkomsten gemeenten gestimuleerd om met de data zelf onderzoek te doen in de eigen informatiebronnen naar hun rol bij de onteigening van Joodse woningen.

3. Cultuurproducerende instellingen en digitalisering

Ook het erfgoed uit de kunstensector levert digitaal verbonden meer waarde op voor makers en publiek.

De praktijk bij cultuurproducerende instellingen (van theatermakers en musici tot ontwerpers en architecten) is gericht op artistieke creatie, presentatie en het bereiken van een publiek met nieuwe producties of producten. Anders dan bij erfgoedinstellingen is er meestal geen geordende collectie en staat een visie op digitalisering vaak nog in de kinderschoenen. De focus is in de eerste plaats gericht op het produceren. Het opbouwen van een archief of een collectie heeft minder urgentie. Archief- of collectievorming is nog geen standaard onderdeel van de werkpraktijk.

Dit inzicht verandert. Het digitale archief wordt steeds vaker gezien als bron van nieuwe artistieke producten, inzichten in het creatieproces en als inspiratiebron voor makers. Er liggen hier kansen voor de cultuurproducerende instellingen om nieuwe verhalen te vertellen over de eigen geschiedenis en werkwijzen: het (digitaal) archief als geheugen van de organisatie en de betrokken makers. Het inrichten en ontwikkelen van een werkpraktijk in deze sectoren voor de omgang met wat men creëert en heeft gecreëerd vraagt de komende jaren extra aandacht.

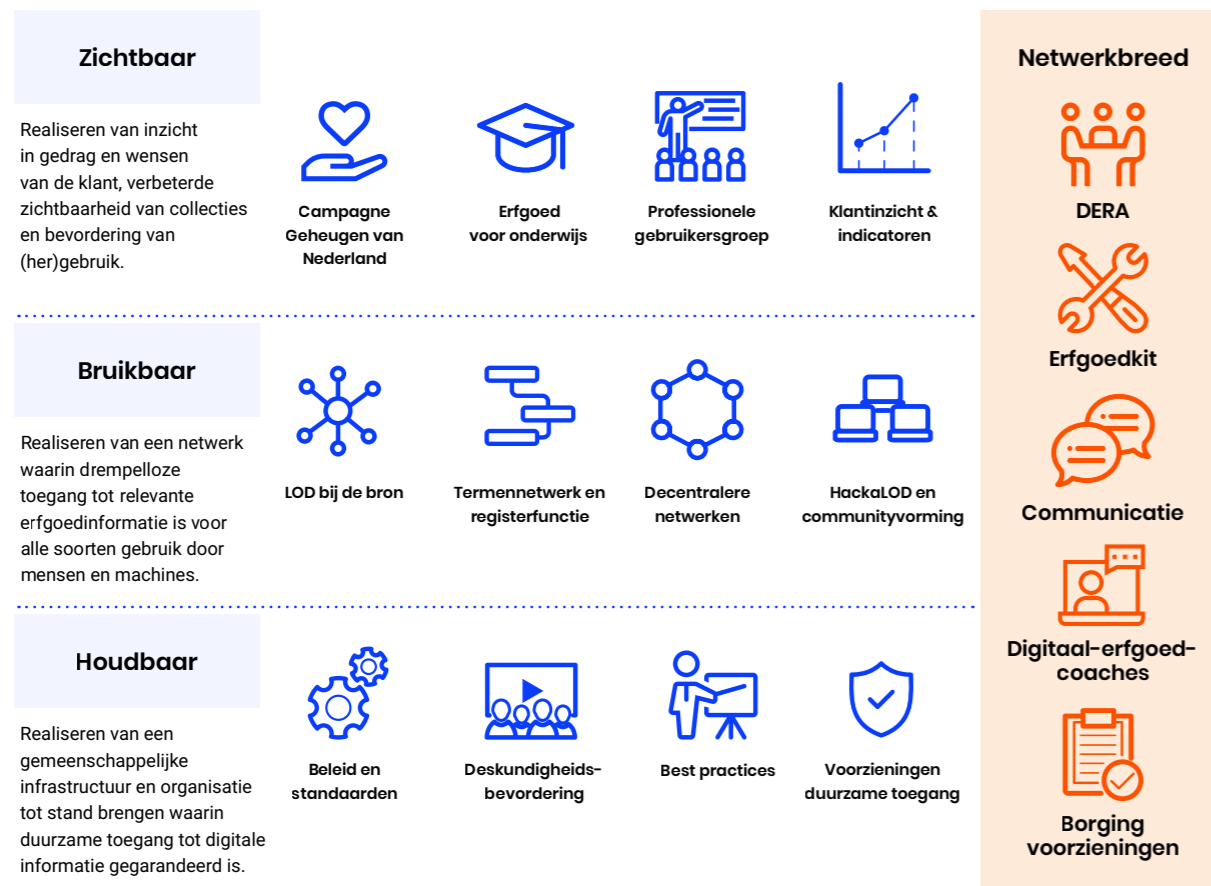
60-jarig jubileum Nederlands Dans Theater

In september 2019 vierde het Nederlands Dans Theater (NDT) zijn 60-jarige jubileum. Een van de aanleidingen voor het Haagse dansgezelschap om orde op zaken te stellen en stappen te nemen in het digitaal ontsluiten van het rijke archief. Een archiefteam structureerde en beschreef het leeuwendeel van de voorstellingen uit zes decennia NDT en maakte ze daarmee beter toegankelijk voor intern gebruik. En uit deze exercitie kwamen ook een jubileumboek en een voorstelling voort. Sinds eind 2019 is NDT te vinden op het online platform Google Arts & Culture met zes tentoonstellingen die een groot deel van de geschiedenis van het gezelschap laten zien in foto's, video's en verhalen. NDT heeft op die manier een enorme hoeveelheid videoclips van voorstellingen online ontsloten voor een groter publiek. Dit traject heeft bijgedragen tot een structurele aanpak van het archief. Inmiddels bestaat er een archiefplan waarin is vastgelegd wat door de verschillende afdelingen wordt bewaard en wat niet. Ook voor het fysieke archief. NDT wil in de toekomst ook van alle opnames korte overzichtscilpjes inclusief alle credits met de betrokken makers, uitvoerenden en vormgevers toegankelijk maken.

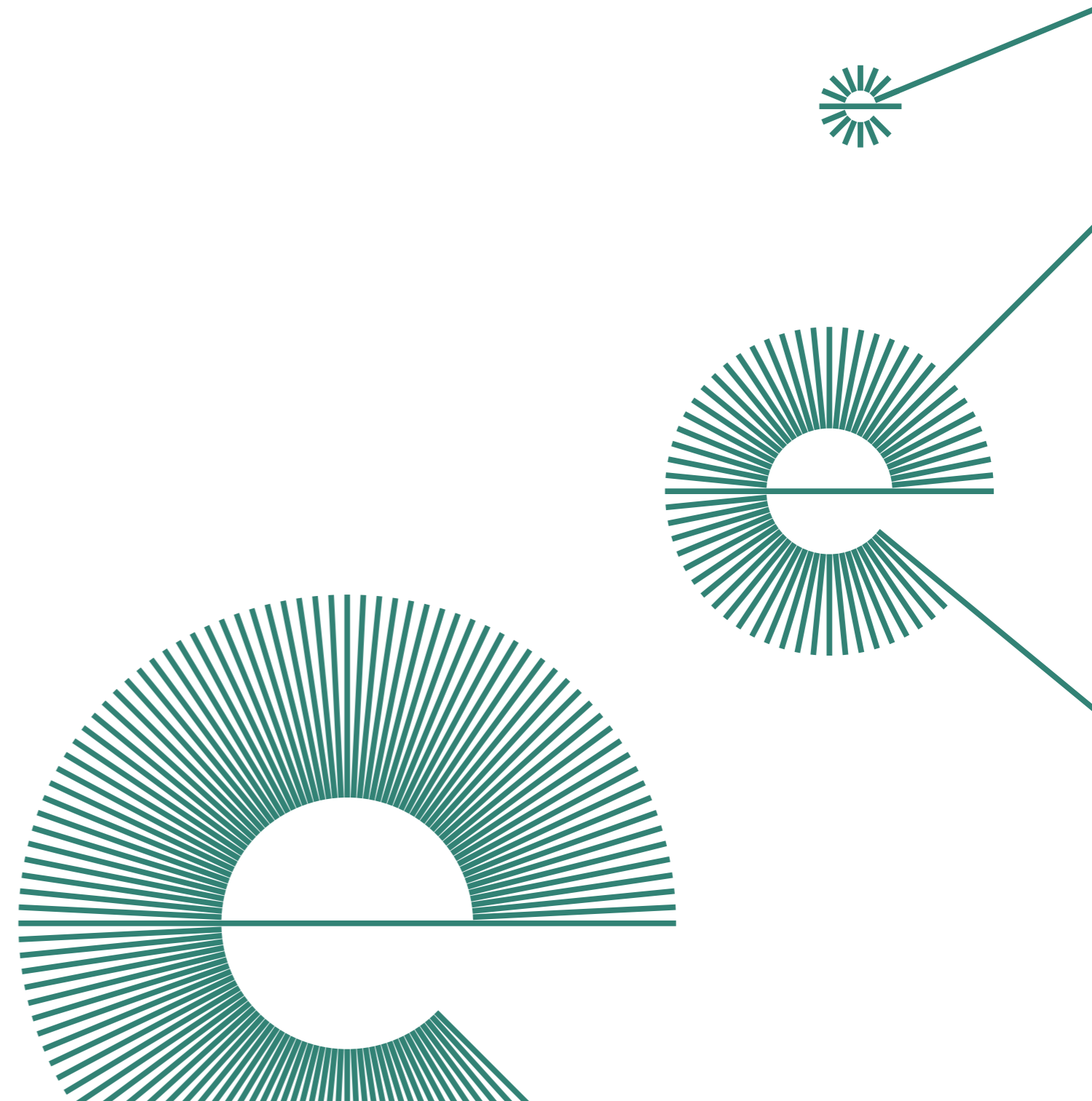
4. Nationale Strategie Digitaal Erfgoed na zes jaar

Het Network Digitaal Erfgoed heeft een twintigtal voorzieningen zoals softwaretools, begrippenlijsten en kennisproducten ontwikkeld voor de erfgoedsector en beschikbaar gemaakt via de online Erfgoedkit. Het zijn hulpmiddelen voor erfgoedinstellingen die beter met hun digitaal erfgoed om willen gaan. Daarnaast is de afgelopen zes jaar een groot netwerk van organisaties en mensen ontstaan, waarin kennisuitwisseling en samenwerking centraal staan.

Resultaten Network Digitaal Erfgoed 2015–2020

Het erfgoedveld neemt deze voorzieningen in gebruik en gaat ze met hulp van het netwerk beheren. Dit gebeurt door de sectorale knooppunten (KNAW Humanities Cluster, de Koninklijke Bibliotheek, het Nationaal Archief, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) maar ook door kleinere en specialistische organisaties. De meest gereede partij voor het beheer is de partij die de juiste kennis heeft, ook van de techniek, en dicht bij de gebruikers staat.

2. Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2021–2024

1. Uitdagingen en uitgangspunten

Het doel van de Nationale Strategie is om erfgoed beter vindbaar te maken en hiermee het gebruik van erfgoed te vergroten.

Dit gebeurt door het verbinden van de erfgoedcollecties vanuit de optiek van gebruikers, zoals erfgoedprofessionals, wetenschappers, leraren, kunstenaars en vele anderen. Hiermee wordt de maatschappelijke meerwaarde van digitalisering voor erfgoed gerealiseerd. Op dit moment is er veel erfgoed digitaal beschikbaar, maar moeten gebruikers daarvoor veel verschillende websites af. Om dit soort drempels voor toegang te verlagen moeten we zorgen dat collecties op een betekenisvolle manier verder duurzaam digitaal verbonden worden.

Termennetwerk als zoekmachine

Hoe kunnen leerlingen, journalisten, wetenschappers en andere gebruikers online informatie over schilderijen van Rembrandt vinden, ongeacht welke instellingen deze informatie beheren? Daarvoor maken instellingen gebruik van dezelfde termen voor het beschrijven van de informatie. Bijvoorbeeld 'Rembrandt van Rijn' in plaats van 'Rembrandt' of 'Rembrant'. Het Netwerk Digitaal Erfgoed ontwikkelt hiervoor een zoekmachine: het termennetwerk. Dit termennetwerk zoekt rechtstreeks, realtime in verschillende terminologiebronnen zoals RKDartists of de Nederlandse Thesaurus van Auteursnamen. Instellingen kunnen ook eigen termenlijsten toevoegen aan het termennetwerk. Zo voegde Muziekweb twee termenlijsten toe met muziekpersonen en -groepen en met muziekgenres en -stijlen. Hiermee wordt het termennetwerk steeds rijker om te gebruiken als zoekmachine. En het vergroot de vindbaarheid van erfgoed door de verbinding van termen.

Voor de periode 2021–2024 staan de volgende vier uitdagingen centraal:

1. Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed.
2. Het versterken en verdiepen van verbindingen met gebruikers en makers.
3. Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën.
4. Het verstevigen van de kennisontwikkeling en -deling over digitalisering.

Deze uitdagingen komen terug in het werkprogramma van het Netwerk Digitaal Erfgoed dat in hoofdstuk 3 wordt beschreven. Onderstaande uitgangspunten van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed staan aan de basis van de invulling van deze uitdagingen.

- **De gebruiker van erfgoed staat centraal**

Bij de inhoudelijke verbinding van erfgoedcollecties staat de gebruiker centraal. Erfgoedcollecties en het materiaal van cultuurproducerende instellingen en makers worden online gezet op een manier die aansluit op de behoeften van diverse gebruikersgroepen. Alleen dan kunnen diverse verhalen worden verteld, geconstrueerd en gehoord.

- **Samenwerking is de kracht van het netwerk**

De erfgoedwereld is een zeer diverse wereld. Grote en kleine musea, archieven, monument-eigenaren en heemkundekringen zijn slechts voorbeelden van partijen die zich bezighouden met erfgoed. Ook overheden, ondersteuningsorganisaties, opleiders, softwareleveranciers, onderzoekers, programmeurs, cultuurproducerende instellingen, makers en consultants maken onderdeel uit van deze wereld. Het netwerk is de vorm waarin deze partijen samenwerken. Vanwege deze diversiteit kent het netwerk wel verschillende snelheden.

- **Knooppunten zijn een belangrijk onderdeel van het netwerk**

De sectorale knooppunten uit het bestuur vertegenwoordigen de diverse erfgoedsectoren en bieden hun sectoren ondersteuning voor de digitale transitie. Tegelijk zoeken zij de verbinding tussen de diverse sectoren. Thematische knooppunten zoals Oorlogsbronnen.nl en regionale informatieknooppunten zoals die in de provincies vorm hebben gekregen zijn eveneens belangrijke onderdelen van het netwerk. Deze knooppunten werken ook aan het verder toegankelijk maken van hun digitale collecties volgens de principes van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed.

- **Internet is de technische infrastructuur voor het verbinden van erfgoedcollecties**

Deze infrastructuur is breed beschikbaar en wordt massaal gebruikt. Erfgoed is hier niet vanzelf goed zichtbaar, bruikbaar en houdbaar. Het internet maakt technische verbinding mogelijk, de instellingen zorgen voor de toegang, inhoudelijke verbinding en behoud. Collectiehouders zijn en blijven verantwoordelijk voor een duurzaam (digitaal) beheer van hun collecties. Het netwerk werkt toe naar een overzichtelijk aanbod van erfgoeddata vanuit de instellingen zelf, maar ook via thematische en regionale informatieknooppunten.

- **Het beheer van voorzieningen wordt in het netwerk belegd bij de meest gereede partij**

Het verbinden van collecties vraagt om specifieke kennis en voorzieningen die niet bij elke instelling afzonderlijk beschikbaar zijn. Het Netwerk Digitaal Erfgoed werkt aan deze kennis en voorzieningen. Deze meest gereede partij zorgt naast het beheer voor de doorontwikkeling en dienstverlening van de voorziening.

- **De Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur (DERA) vormt het kader voor het verbinden van collecties**

De eisen en de relaties tussen de diverse spelers rondom digitaal erfgoed worden beschreven in de DERA. Dit is het kader waarin de noodzakelijke afspraken voor het verbinden van de collecties worden vastgelegd. Jaarlijks wordt de DERA bijgewerkt met ontwikkelingen in de werkpraktijk en relevante standaarden om er zo voor te zorgen dat het een bruikbaar kader biedt voor de verdere ICT-ontwikkeling.

- **De inhoudelijke verbinding van erfgoedcollecties krijgt vorm met het drielagenmodel: houdbaar, bruikbaar en zichtbaar**

Voor *houdbaarheid van erfgoed* werken erfgoedorganisaties samen aan het veiligstellen van hun digitale informatie. Zij gebruiken daarvoor tools en andere hulpmiddelen die helpen om informatieverlies te voorkomen. Op die manier blijven de informatiebronnen op de lange termijn beschikbaar voor gebruikers van erfgoed.

Voor *bruikbaarheid van erfgoedcollecties* werken erfgoedorganisaties samen aan het standaardiseren en met elkaar verbinden van erfgoedinformatie. Dit gebeurt bijvoorbeeld door te werken met linked open data en door erfgoed met identieke gestandaardiseerde termen te beschrijven. Zo maken erfgoedorganisaties informatie over hun digitale collecties beter vindbaar en bruikbaar voor mens én machine.

Zichtbaarheid van erfgoed richt zich erop dat erfgoedorganisaties samen hun digitale dienstverlening zo goed mogelijk afstemmen op de wensen van een brede groep gebruikers. Dat doen zij via collectieve marketing, gezamenlijk klant- en marktonderzoek, het uitwisselen van deskundigheid en door gezamenlijke online diensten te ontwikkelen. Zo willen zij stimuleren dat hun digitale collecties ook echt worden gebruikt.

2. Organisatie

Samenwerking is van groot belang voor het digitaal verbinden van de erfgoedcollecties en het vergroten van de maatschappelijke meerwaarde ervan.

De beheerders van de diverse collecties maken met elkaar afspraken over hoe die verbinding tot stand komt. Dat kunnen ze niet alleen. Hierbij is samenwerking met alle betrokkenen van groot belang, dus ook met bijvoorbeeld softwareleveranciers, erfgoedvrijwilligers en websitebouwers.

Het Netwerk Digitaal Erfgoed geeft vorm aan deze samenwerking door de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Instellingen in Nederland met een focus op erfgoed richten zich door deelname aan het Netwerk Digitaal Erfgoed op het versterken van de maatschappelijke waarde van erfgoed voor de diverse gebruikers.

Sinds 2015 dragen de sectorale knooppunten in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid voor de opbouw van het netwerk, als sterke partijen in een breder veld van instellingen met dezelfde ambitie. Zij vervullen als nationale erfgoedinstanties een voorbeeldfunctie om hun collecties volgens de uitgangspunten van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed toegankelijk en zichtbaar te maken. Dit betekent actief bijdragen aan het termennetwerk en de registerfunctie, eigen data als linked open data beschikbaar stellen en duurzame opslag op orde hebben. Ook zetten de knooppunten hun organisatievermogen, voorzieningen, kennis en budget in voor de hele erfgoedsector.

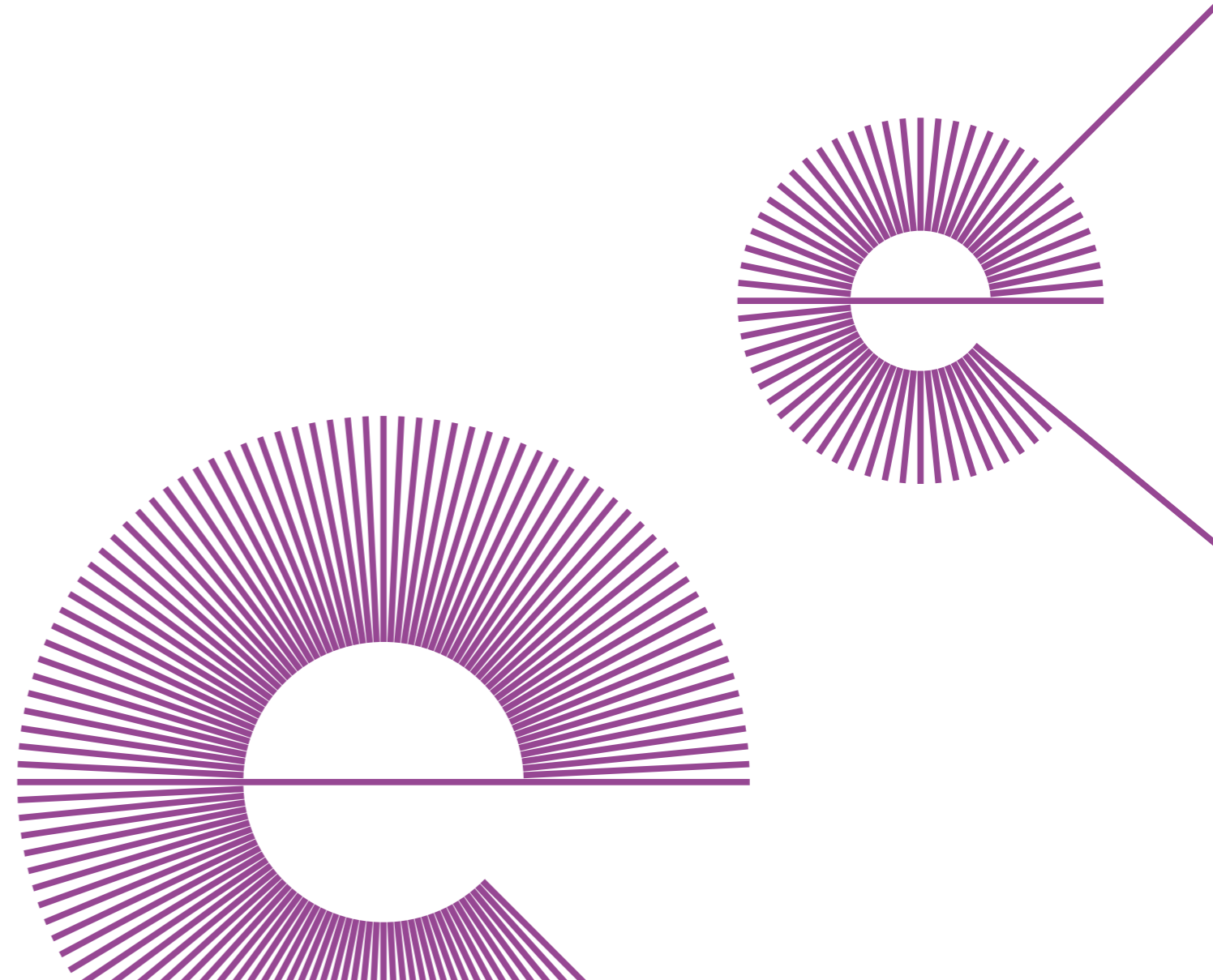
Met deze actualisatie van de Nationale Strategie wordt de verbinding gelegd met het digitaal erfgoed van de kunstensector en de creatieve industrie. Specifiek voor de ondersteuning van de sectorcollecties podiumkunsten en de sectorcollecties ontwerp en digitale cultuur zijn er met ingang van de Culturele Basisinfrastructuur 2021–2024 twee netwerk- en platformfuncties ingericht. Deze functies, Podiumkunst.net en het Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur, stimuleren bewustwording, deskundigheidsbevordering en kennisdeling over het behoud, beheer en ontsluiting van collecties. Dit leidt tot het beter digitaal verbinden en toegankelijk maken van deze collecties. Deze functies worden ontwikkeld in nauwe samenspraak met DEN Kennisinstituut voor cultuur & digitalisering. De Nationale Strategie en de DERA vormen hiervoor zowel de leidraad als het streefbeeld voor deze functies. Zo wordt gebruikgemaakt van de al bestaande kennis en ervaring in het netwerk.

Om onderling de juiste verbindingen te kunnen leggen en activiteiten op elkaar af te stemmen, kent het Netwerk Digitaal Erfgoed een bestuur. Dit bestaat uit de directeuren van de sectorale knooppunten, het KNAW Humanities Cluster, de Koninklijke Bibliotheek, het Nationaal Archief, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Zij concentreren zich op

het versterken van de verbinding tussen de activiteiten van hun organisaties en het aansturen van de gezamenlijke activiteiten die bijdragen aan de doelstellingen van de Nationale Strategie. Het voorzitterschap rouleert jaarlijks.

Om de aansluiting op de praktijk van de cultuurproducerende instellingen en een belangrijke gebruikersgroep van het digitaal erfgoed – de makers – te organiseren wordt het bestuur uitgebreid met Het Nieuwe Instituut als sectoraal knooppunt. Het vervult hiermee ook een voorbeeldfunctie voor cultuurproducerende instellingen om collecties beschikbaar te maken volgens de uitgangspunten van de Nationale Strategie.

De uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed is sinds 2015 door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap belegd bij het Netwerk Digitaal Erfgoed. Het netwerk stelt hiervoor jaarlijks een werkprogramma op. Het ministerie ondersteunt het netwerk en de uitvoering van het werkprogramma. Over de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed vindt overleg plaats tussen het bestuur van het Netwerk Digitaal Erfgoed en het ministerie. Het ministerie van OCW is ook eigenaar van de DERA en zorgt voor het beheer en de doorontwikkeling hiervan.

3. Agenda Netwerk Digitaal Erfgoed 2021–2024

Met de agenda voor 2021-2024 wordt invulling gegeven en bijgedragen aan de ambitie om digitaal erfgoed naar het grote publiek te brengen en de diversiteit van het digitaal erfgoed en de erfgoedbeleving te vergroten. In deze periode staan vier uitdagingen centraal:

1. Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed.
2. Het versterken en verdiepen van verbindingen met gebruikers en makers.
3. Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën.
4. Het verstevigen van de kennisontwikkeling en -deling over digitalisering.

De agenda beschrijft de resultaten en acties op hoofdlijnen. Deze agenda wordt, met het oog op de snelle ontwikkelingen rondom digitalisering, jaarlijks bijgewerkt.

1. Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed

Resultaten

- A. Gemeenschappelijke voorzieningen waardoor collecties volgens de principes van de Nationale Strategie op een verbonden manier duurzaam toegankelijk en vindbaar zijn.
- B. Verbinding van het digitaal erfgoed van de kunstensector en de creatieve industrie in het netwerk, volgens het drielagenmodel (zichtbaarheid, bruikbaarheid, houdbaarheid). De digitale gebruiker staat hierbij centraal.

Werkprogramma

- Het inrichten van een flexibele groep digitaal-erfgoeddeskundigen die verantwoordelijkheid nemen voor de verdere ontwikkeling en uitrol van de gemeenschappelijke voorzieningen. De omvang van deze groep is afhankelijk van de beschikbare financiering. Deze ondersteuning is een aanvulling op de provinciale ondersteuning via de digitaal-erfgoed-coaches die zich richt op kleinschalige en lokale projecten.
- Het invoeren van een aansluitservice voor het gebruik van voorzieningen zoals registers van datasets, het termennetwerk en dergelijke. Dit wordt ondersteund met het inrichten van een gebruikersraad om werking en gebruik van de gemeenschappelijke voorzieningen in te vullen.
- Het ontwikkelen van een werkwijze voor digitale collectievorming van cultuurproducerende instellingen. Dit gebeurt met inzet van kennis in het brede netwerk over digitale archivering. DEN trekt deze ontwikkeling vanuit zijn rol als kennisinstituut voor de digitale transformatie.

2. Het versterken en verdiepen van verbindingen met gebruikers en makers

Resultaten

- A. Het Netwerk Digitaal Erfgoed ontwikkelt een werkwijze om gezamenlijk het bewustzijn te vergroten over verschillende perspectieven, verhalen en geluiden rondom erfgoed.
- B. Instellingen, makers en gebruikers worden in het netwerk ondersteund door standaarden en gemeenschappelijke voorzieningen die uitwisseling en samenwerking faciliteren.

Werkprogramma

- Het ontwikkelen van kaders voor het delen van kennis die bijdraagt aan diverse en inclusieve behoud, toegankelijkheid, bruikbaarheid en zichtbaarheid van digitaal erfgoed.
- Continu werken aan bewustwording rondom het inzetten van de kracht van inclusie en diversiteit in alle activiteiten, projecten en communicatie.
- De online mediacampagne Geheugen van Nederland inzetten als een gemeenschappelijk label waarmee instellingen in het Netwerk Digitaal Erfgoed verschillende gebruikersgroepen bereiken.
- Actief ondersteunen van erfgoedinstellingen en cultuurproducerende instellingen bij het toegankelijk maken van hun collecties in thematische, regionale en internationale netwerken. Dit leidt tot een groter bereik en gebruik van collecties en verhalen.
- Het jaarlijks bijdragen aan een geactualiseerde versie van de DERA, waarmee de ontwikkeling van de gemeenschappelijke voorziening richting krijgt.

3. Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën

Resultaten

- A. Groter bereik en gebruik van erfgoed met nieuwe technologieën.
- B. Bredere, meerstemmige en participatieve manieren van collectieontsluiting met behulp van AI- en big data-technieken.
- C. Bredere gebruikersgroep van digitaal erfgoed-datasets, in het bijzonder computerwetenschappers en AI-onderzoekers, om algoritmes te kunnen trainen.

Werkprogramma

- In overleg met betrokkenen uit erfgoedsector, wetenschap en technologiebedrijven een agenda opstellen voor de inzet van nieuwe technologieën voor de culturele en de creatieve sector.
- Nieuwe algoritmes ontwikkelen en trainen waarbij brede, meerstemmige en participatieve manieren van ontsluiting van collecties centraal staan. Ethische aspecten van algoritmeontwikkeling krijgen specifieke aandacht.
- Het geschikt maken van datasets voor computationeel en AI-onderzoek door wetenschappers en kennisinstellingen. Dit gebeurt volgens de internationale FAIR-principes en sluit onder meer aan op de onderzoeksinfrastructuur voor geesteswetenschappen, CLARIAH.
- Opzetten van pilots met erfgoedinstellingen en cultuurproducerende instellingen voor AI-technieken, zoals handschrift-, beeld- en spraakherkenning, natuurlijke taalverwerkingstoepassingen en conceptherkenning.

4. Het verstevigen van de kennisontwikkeling- en deling over digitalisering

Resultaat

- A. Steeds meer erfgoedinstellingen en cultuurproducerende instellingen met collecties werken in netwerkverband volgens de uitgangspunten van de Nationale Strategie en de DERA.

Werkprogramma

- Er wordt een relevant cursusaanbod georganiseerd, samen met opleiders zoals DEN Academie, Erfgoed Academie, Reinwardt Academie en commerciële opleiders.
- Het ontwikkelen van kennisproducten over digitale archivering en collectievorming toegesneden op de podiumkunsten en ontwerpsector.
- De voorzieningen Erfgoedkit en Spoorboekje Digitalisering Erfgoedcollecties worden breder gedeeld met bestaande kennisinstellingen en brancheverenigingen. Verder worden gebruikersgemeenschappen ingericht voor de doorontwikkeling hiervan.
- Er wordt een kennisplatform ingericht voor de toepassing van erfgoed in het onderwijs.
- De samenwerking met Europeana wordt versterkt om zo nog beter gebruik te maken van internationale kennisnetwerken over uitwisselbaarheid van data en auteursrecht.
- De architectuurraad van de DERA wordt uitgebreid om de ICT-kennis in de sector verder te ontwikkelen. Hierbij wordt in eerste instantie gedacht aan deelname vanuit grote erfgoedinstellingen met veel ICT-kennis.
- Het organiseren van kennisbijeenkomsten over digitale toegang tot erfgoed waarbij ook de nieuwe mogelijkheden en beperkingen van auteursrecht voor de digitale toegang tot erfgoed worden besproken.
- Samen met de cultuurfondsen wordt een handreiking opgesteld om de resultaten van projecten herbruikbaar te maken voor de hele culturele sector.

Colofon

Deze versie van de Nationale Strategie is tot stand gekomen op initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap samen met de partners in het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Dit is een uitgave van het Netwerk Digitaal Erfgoed en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Maart 2021

Meer informatie is te vinden op netwerkdigitaalerfgoed.nl.

Vormgeving
Het Echte Werk, Rotterdam

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

